

Nr 60.

Ankom till riksdagens kansli den 27 mars 1936 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt vissa lärarinnor, som på grund av folkskoleväsendets omorganisation förlorat sin anställning, jämte en i ämnet väckt motion.

(2:a avd.)

I den till riksdagen avlåtna, den 3 januari 1936 dagtecknade propositionen, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1936/1937 har Kungl. Maj:t under punkt 147 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna till Folkskolor m. m.: Understöd åt vissa lärarinnor, som på grund av folkskoleväsendets omorganisation förlorat sin anställning, för budgetåret 1936/1937 ett förslagsanslag av 18,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten, den 21 februari 1936 dagtecknad proposition, nr 91, föreslagit riksdagen att dels medgiva, att under de närmare villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna skäl fastställa, må utgå understöd

ej mindre för budgetåret 1936/1937 till förra lärarinnan vid Hohults folkskola i Älghults skoldistrikt Marta Hedvig Margareta Erlandsson med ett engångsbelopp av 1,500 kronor,

än även från och med budgetåret 1936/1937 årligen tills vidare till

a) förra lärarinnan vid Högarnas mindre folkskola i Häggenås skoldistrikt Noveva Ahlin, född Nilsson, med 900 kronor;

b) förra lärarinnan vid Lillsjöhögens mindre folkskola i Lits skoldistrikt Nanny Augusta Östlund, född Fjällström, med 700 kronor;

c) förra lärarinnan vid Nybofjälls mindre folkskola i Äppelbo skoldistrikt Anna Elvira Amalia Franzon med 1,500 kronor;

dels ock anvisa till Folkskolor m. m.: Understöd åt vissa lärarinnor, som på grund av folkskoleväsendets omorganisation förlorat sin anställning, för budgetåret 1936/1937 ett förslagsanslag av 17,600 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft en inom andra kammaren av herr N. Brännström i Burträsk väckt motion (II: 638), vari hemställts, att riksdagen i samband med godkännande av Kungl. Maj:ts proposition nr 91 och däri framställda förslag, om understöd till vissa angivna lärarinnor, måtte besluta tilldela f. d. lärarinnan Nicolina Elisabet Burman i Bursiljum, Bodbysund, ett årligt understöd till det belopp, som enligt de i propositionen nr 91 angivna grunderna kan komma att till henne utgå.

Beträffande de av motionären till stöd för hans framställning anförda skälen hänvisas, i den mån ej redogörelse lämnas här nedan, till motionen.

Av statsrådsprotokollet för den 21 februari 1936 inhämtas, att 1934 års riksdag i skrivelse nr 293 uttalat sin anslutning till följande av statskontoret föreslagna och i propositionen nr 134 vid 1934 års riksdag förordade grunder för understöd åt vissa lärarinnor vid mindre folkskola och biträdande lärarinnor vid folkskola, vilka på grund av skolväsendets omorganisation förlorat sin anställning:

Såsom allmän förutsättning för understöd borde gälla, att i ekonomiskt hänseende verkligt ömmande omständigheter vore för handen, vilket bland annat innebure, att understöd till gift lärarinna borde beviljas endast i det fall att, enligt verkställd utredning, mannen vore urståndsatt att försörja hustrun och familjen i övrigt.

För att komma i fråga till understöd borde vidare vederbörande i minst fem år hava varit anställd vid mindre folkskola eller såsom biträdande lärarinna vid folkskola.

Därest tjänstetiden understege tio år, syntes understödet böra utgå allenast med ett engångsbelopp, varierande efter tjänstetidens längd, men högst uppgående förslagsvis till ett års avlöning.

För lärarinnor med tjänstetid av minst tio år borde understödet kunna bestämmas till ett årligt belopp, varierande efter antalet tjänstår, förslagsvis sålunda, att understödet utginge vid en tjänstetid av

intill 15 år	med	$\frac{5}{12}$	av	senast åtnjut	en	årslön,
» 20 »	»	$\frac{6}{12}$	»	»	»	,
» 25 »	»	$\frac{7}{12}$	»	»	»	,
därefter	»	$\frac{8}{12}$	»	»	»	.

I intet fall borde det årliga understödet utgå med belopp överstigande 1,500 kronor och ej heller under längre tid än intill dess vederbörande uppnått 60 år, d. v. s. inträdde i pensionsåldern.

Prövningen av understödsfrågor av förevarande art ankomme givetvis på riksdagen, antingen fråga vore om engångsbelopp eller om årligt understöd.

Därest emellertid, sedan årligt understöd beviljats, vederbörande erhöle mera stadigvarande anställning vid statlig eller statsunderstödd läroanstalt eller eljest finge sin ekonomiska ställning så ändrad, att förutsättningarna för understödets åtnjutande icke längre vore för handen, torde understödet böra i fortsättningen bortfalla eller i varje fall vederbörligen reduceras. Med hänsyn härtill syntes den anordningen böra

träffas att, sedan understödet för första året tillgodonjuts, en årlig prövning av understödsbehovet skulle äga rum genom skolöverstyrelsen, som, i händelse skäl därtill funnes föreligga, ägde att förklara, att understöd ej vidare skulle utgå, eller att det skulle på visst sätt nedsättas. För möjliggörande av sådan prövning borde vederbörande vara skyldig att, därest fortsatt understöd önskades, före utgången av varje budgetår till skolöverstyrelsen inkomma med ansökning därom, varvid redogörelse borde lämnas för sökandens anställningsförhållanden och ekonomiska ställning samt de förändringar däri, som kunde hava inträtt.

Självfallet vore, att de i det föregående angivna grunderna för understöds meddelande borde kunna jämkas i såväl ena som andra riktningen, i den mån särskilda omständigheter därtill föranledde.

Av motionen II: 638 framgår, att vid fasta mindre folkskolan i Bursiljum i Burträsk skoldistrikt under år 1923 en ordinarie småskollärrinnebefattning inrättades för småskoleklasserna, att lärarinnan Engman av i motionen angiven anledning icke sökte den nyinrättade befattningen, att Engman blev av skolrådet i Burträsk den 27 mars 1926 entledigad från sin befattning efter att hava tjänstgjort i oavbruten följd i samma skoldistrikt sedan år 1908, samt att nämnda skola från och med höstterminen 1926 förvandlats till egentlig folkskola. Vidare har meddelats, att Engman numera är änka med 7 barn, därav 5 minderåriga, och befinner sig i knappa ekonomiska omständigheter.

Med anledning av en tidigare under riksdagen av herr Brännström i Burträsk väckt motion (II: 344) om årligt understöd åt Engman — vilken motion för förberedande handläggning hänvisats till bankoutskottet — har nämnda utskott i vederbörlig ordning inhämtat yttranden av skolöverstyrelsen och statskontoret.

Av nämnda yttranden, av vilka utskottet beretts tillfälle att taga del, framgår bland annat.

Skolöverstyrelsen har anfört huvudsakligen följande:

Av handlingarna framgår, att Engman varit anställd tills vidare vid mindre folkskolor inom Burträsk skoldistrikt från 1908 till 1926, eller sammanlagt 18 läsår, därav de senaste 10 åren vid fasta mindre folkskolan i Bursiljum.

Vidare framgår av i handlingarna lämnade uppgifter, kompletterade med hos överstyrelsen befintliga statistiska uppgifter från Burträsk skoldistrikt, att den mindre folkskolan i Bursiljum vid tidpunkten för lärarinnan Engmans entledigande blivit förändrad till folkskola av andra B-formen, sålunda folkskola med underlag av särskild småskola.

Vid denna tidpunkt gällde följande bestämmelse (folkskolestadgans § 33 mom. 3):

»Om en mindre folkskola ändras till en folkskola med småskola, skall lärare, som, då beslutet om förändringen vunnit laga kraft, i minst två år varit anställd tills vidare vid den mindre folkskolan och därunder tjänstgjort med nit och skicklighet samt fört en hedrande vandel, av

skolrådet förordnas till ordinarie lärare vid småskolan utan iakttagande av den ordning, som i §§ 19—21 stadgas.»

I stället för att ställa sig denna otvetydiga föreskrift till efterrättelse besatte vederbörande den nya småskollärartjänsten i Bursiljum med annan ordinarie innehavare, och lärarinnan Engman uppsades från sin befattning vid den mindre folkskolan och entledigades från den 1 september 1926. Detta entledigande har icke heller kunnat stödjas på den omständigheten, att lärarinnan Engman var gift. Avsked av denna anledning skall nämligen enligt folkskolestadgans § 33 mom. 2 prövas och godkännas av skolöverstyrelsen.

På grund av det rättsstridiga avskedandet har lärarinnan Engman under de 10 år, som sedan dess förflutit, gått miste om de avlöningsförmåner, som lagligen skolat tillkomma henne såsom ordinarie småskollärarinna i Bursiljum.

Då lärarinnan Engman blivit avskedad på grund av organisatoriska åtgärder inom skoldistriktet, och då hennes medellöshet synes styrkt, är hon uppenbarligen jämställd med den kategori av från sina befattningar vid mindre folkskolor eller såsom biträdande vid folkskolor entledigade lärarinnor, som riksdagen under de senaste åren beviljat vissa understöd.

Bleve de av riksdagen godkända grunderna för utgående av dylika understöd tillämpade på lärarinnan Engman, skulle understödet åt henne beräknas på följande sätt. Hennes avlöningsförmåner utgjorde vid tiden för entledigandet: grundlön 1,200 kronor, ålderstillägg 450 kronor, värdet av naturaförmåner 300 kronor, dyrtidstillägg (utom barntillägg) enligt då gällande tilläggsprocent 566 kronor, eller sammanlagt 2,516 kronor. Då tjänstarens antal, nämligen 18, låg mellan 15 och 20, borde understödsbeloppet bestämmas till $\frac{5}{12}$ av lönen, eller 1,050 kronor, vilket belopp med hänsyn till de icke medräknade barntilläggen synes böra avrundas till 1,100 kronor.

Statskontoret har framhållit, att ämbetsverket för sin del icke kunde biträda skolöverstyrelsens uppfattning, att Engman uppenbarligen vore jämställd med den kategori av från sina befattningar vid mindre folkskolor eller såsom biträdande vid folkskolor entledigade lärarinnor, som riksdagen under de senaste åren beviljat understöd. Visserligen hade, anför statskontoret, en organisationsändring inträffat inom vederbörande skoldistrikt, i samband varmed Engman entledigats från sin befattning, men denna organisationsändring hade icke i och för sig vållat Engmans entledigande. Närmaste anledningen till att Engman icke ernått fortsatt anställning inom skoldistriktet torde hava varit att hon icke sökt sådan anställning, vilken hon efter ansökan varit berättigad att erhålla. Med hänsyn till här angivna förhållanden ansåge sig statskontoret icke kunna tillstyrka, att lärarinnan Engman tillerkändes understöd av statsmedel. Skulle understöd likväl anses böra beviljas, föreläge enligt statskontorets mening icke tillräcklig anledning att tillmäta understödsbeloppet efter de av skolöverstyrelsen förordade grunderna, utan torde

desamma böra fastställas till högst det av motionären föreslagna beloppet, 800 kronor.

Beträffande de i propositionen nr 91 omförmälda lärarinnorna finner sig utskottet böra tillstyrka riksdagen att medgiva understöds utgående med de av departementschefen föreslagna beloppen.

Utskottet.

Vad den i motionen II: 638 omförmälda lärarinnan angår vill utskottet framhålla, att hon enligt statskontorets uppfattning — till vilken utskottet ansluter sig — icke torde vara jämställd med de lärarinnor av här ifrågavarande slag, för vilka riksdagen under senare år beviljat understöd. Med hänsyn till omständigheterna i samband med hennes entledigande, för vilka i en till motionen fogad bilaga redogjorts, finner sig utskottet emellertid böra tillstyrka, att ett årligt understöd må tillerkännas henne.

I likhet med statskontoret finner sig utskottet böra förorda, att bidraget till Engman icke utmätes efter de av skolöverstyrelsen föreslagna grunderna utan bestämmes efter prövning av olika på frågan inverkan omständigheter. Utskottet föreslår i anslutning härtill ett årligt understöd av 1,000 kronor åt Engman.

Vid bifall härtill torde det av Kungl. Maj:t för budgetåret 1936/1937 för här ifrågavarande ändamål äskade anslaget böra höjas med sagda belopp från 17,600 kronor till 18,600 kronor.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och herr Brännströms i Burträsk ovannämnda motion (II: 638),

I. medgiva, att under de närmare villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna skäl fastställa, må utgå understöd

A. för budgetåret 1936/1937 till förra lärarinnan vid Hohults folkskola i Älghults skoldistrikt Marta Hedvig Margareta Erlandsson med ett engångsbelopp av 1,500 kronor;

B. från och med budgetåret 1936/1937 årligen tills vidare till

a) förra lärarinnan vid Högarnas mindre folkskola i Häggenås skoldistrikt Noveva Ahlin, född Nilsson, med 900 kronor;

b) förra lärarinnan vid Lillsjöhögens mindre folkskola i Lits skoldistrikt Nanny Augusta Östlund, född Fjällström, med 700 kronor;

c) förra lärarinnan vid Nybofjälls mindre folkskola i

Äppelbo skoldistrikt Anna Elvira Amalia Franzon med 1,500 kronor;

d) förra lärarinnan vid Bursiljums mindre folkskola i Burträsk skoldistrikt Nicolina Elisabet Engman, född Burman, med 1,000 kronor;

II. anvisa till *Folkskolor m. m.: Understöd åt vissa lärarinnor, som på grund av folkskoleväsendets omorganisation förlorat sin anställning*, för budgetåret 1936/1937 ett förslagsanslag av 18,600 kronor.

Stockholm den 27 mars 1936.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS ANDERSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Carlsson* i Gävle, *Johansson* i Fredrikslund, *Nilsson* i Malmö, *Bergqvist*, *Wallis*, *Gustafsson* i Benestad, *Bergström*, *Nylander*, *Nilsson* i Fredriksfält, *Tham*, *Larsson* i Varberg och *Magnusson*, samt

från andra kammaren: herrar *Anderson* i Råstock, *Jansson*, *Törnkvist* i Karlskrona, *Holmgren*, *Eriksson* i Stockholm, *Jeppsson*, *Svensson* i Grönvik, *Jonsson* i Eskilstuna, *Nilsson* i Hörby, *Holmdahl*, *Aronson* och *Weijne*.
